

Skriving som kunnskapstilegnelse – og skrijving for å synliggjøre kunnskap

[...] Å ta i bruk skrijving som redskap kan være nyttig for å utvikle kritisk og selvstendig tenking i samfunnsfag. I tillegg er skrijving et viktig strukturingsverktøy for presentasjon av samfunnsfaglig kunnskap. [...] Det brede spekteret av teksttyper og teksttradisjoner i samfunnsfag utgjør en utfordring for samfunnsfagslæreren som skrivelærer. Det kan derfor lønne seg å avgrense skriveopplæringen i samfunnsfag til teksttypene leserinnlegg, kronikker og fagartikler (Overrein & Madsen, 2014). Når elevene får lengre skriveoppgaver, som for eksempel det å skrive en fagartikkel, trenger de tydelig og eksplisitt opplæring i hvordan denne teksttypen skal skrives. [...]

Når elevene skal skrive fagartikler i samfunnsfag der de utforsker et emne [...], er det viktig å gi avgrensede oppgaver der hensikten med teksten er tydeliggjort. I tillegg bør oppgavene invitere til å bruke et akademisk språk med presis bruk av fagbegreper. Strukturen i samfunnsfaglige artikler kjennetegnes ofte av en tredelt oppbygning med innledning, hoveddel og avslutning. I innledningen introduseres gjerne en problemstilling som utforskes i hoveddelen med støtte i ulike kilder eller egne undersøkelser. Hoveddelen struktureres gjerne med tematiske avsnitt eller underkapitler. I avslutningen presenteres konklusjonen på problemstillingen.

For å synliggjøre for elevene hvordan en samfunnsfaglig tekst kan bygges opp, kan det være hensiktsmessig å gi elevene konkrete rammer for inndelingen av tematiske avsnitt. [Lenger ned] følger noen forslag til hvordan elever kan strukturere artikler [...] i samfunnsfag. Forslagene baserer seg løst på det som i amerikansk skrivepedagogikk blir omtalt som *five paragraph essay* (se for eksempel Flyum & Hertzberg, 2011). Målet med forslagene er imidlertid ikke å tvinge elevene inn i et format der de benytter akkurat fem avsnitt, men å gi dem støtte til å strukturere teksten i naturlige tematiske avsnitt. De foreslåtte artikkeltypene er bare noen av mange muligheter. Det kan være like hensiktsmessig å skrive argumenterende og drøftende artikler i historie som i samfunnskunnskap eller skrive undersøkende artikler i geografi. Flere av oppgavene kan være mer naturlig å besvare over fire eller seks avsnitt enn akkurat fem. Derfor må en passe på å ikke bruke slike rammer på en rigid måte, men tilpasse teksten til den enkelte skrivesituasjonen. Formen må ikke bli en tvangstrøye, men heller et verktøy i skriveprosessen. [...]

Skriving i samfunnsfag kan gjerne deles i småskrijving og større skriveprosjekter. Det er ikke gjennomførbart å skrive tradisjonelle fagartikler om alle emner man skal innom i de ulike hovedområdene i samfunnsfag. Samtidig er typiske kapitteloppsummeringer med spørsmål og svar (som i lærebøkene) ofte hverken egnet for å utvikle skriveferdigheter eller fagkunnskaper i faget. Et godt alternativ

kan derfor være å legge til rette for småskrivning der elevene må reformulere fagstoffet med egne ord, som for eksempel ved å skrive sammendrag. En stor metastudie over undersøkelser som måler effekt i skriveopplæringen, Writing Next, løfter fram å skrive sammendrag som en svært effektiv metode for å utvikle skriveferdigheter særlig hos lavtpresterende elever (Graham & Perin, 2007). En annen småskrivingsoppgave som sikrer at elevene formulerer fagstoffet med egne ord, er oppgaver der elevene arbeider med å definere begreper.

Det kan også være formålstjenlig å jobbe med et tema over tid, tørre å gå i dybden, skrive fram kunnskap i faget – rett og slett legge til rette for større skrivearbeid. I boka Skrive for å lære sier skriveforskerne Dysthe, Hertzberg og Hoel (2010) at «stikkord og setningsbrokker er hensiktsmessig når vi skal få ned mange ideer raskest mulig» (s. 62), men samtidig kan vi få tilgang til nye tanker dersom vi formulerer setningen fullt ut. Skrivning hjelper elevene til både å se nye sammenhenger og å avsløre manglende sammenheng og forståelse. Derfor er skrivning en viktig læringsstrategi. Å la elevene arbeide med en lengre fagartikkel [...] vil støtte elevenes læring i faget. Dersom en allerede under årsplanleggingen bestemmer hvilke emner elevene skal skrive om, kan en sikre seg at ambisjonen om [å arbeide med lengre skriveoppgaver] ivaretas. [...]

[Det er] viktig at samfunnsfagslæreren legger til rette for målrettet og tydelig undervisning. Dette innebærer blant annet å analysere og dekonstruere fagspesifikke modelltekster og å synliggjøre den faglige skriveprosessen for elevene. Det kan være et godt pedagogisk grep å dele inn skriveprosessen i faser som for eksempel førskrivefase, skrivefase, revisjonsfase og slutføringsfase. Slik kan læreren lede elevene gjennom de ulike skriveprosessene og samtidig hjelpe elevene til å utvikle gode skrivestrategier. Vurdering bør gis underveis i tråd med prinsipper for god underveisvurdering.

Gode skriveoppgaver i samfunnsfag inviterer elevene til kunnskapsutvikling samtidig som de lærer seg å skrive på en faglig relevant måte. Formålet med skrivingen må være tydeliggjort på forhånd. Elevene må vite hvem de skriver for, hva teksten skal brukes til og hvordan teksten skal vurderes. Det er viktig at elevene forstår premisene for oppgaven, og det er læreren som må hjelpe elevene med denne avkodingen av samfunnsfaglige skriveoppgaver.

Når elevene utforsker faginnholdet gjennom å ha større skriveprosjekter i samfunnsfag, kan de oppnå dypere forståelse for faget samtidig som de lærer å skrive de samfunnsfaglige tekstene. Gjennom lengre skriveprosesser, der samfunnsfagslæreren veileder elevene gjennom hele prosessen og gir dem gode rammer for skrivinga, vil elevene kunne utvikle dypere forståelse i faget.

Litteratur

- Berge, K. L., Evensen, L. S., Hertzberg, F., & Vagle, W. (2005). Ungdommers skrivekompetanse Bind II. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dysthe, O., Hertzberg, F. & Hoel, T. L. (2010). Skrive for å lære. (2. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Graham, S., & Perin, D. (2007). Writing Next. Effective strategies to improve writing adolescents in middle and high schools. New York: Carnegie Corporation of New York.
- Flyum, K. H., & Hertzberg, F. (2011). Skriv i alle fag! Oslo: Universitetsforlaget
- Hertzberg, F. (2006). Skrivekompetanse på tvers av fag. I E. Elstad, & A. Turmo (Red.), Læringsstrategier: Søkelys på lærernes praksis. (s. 111-126). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet (2014). NOU 2014:7: Elevenes læring i fremtidens skole – Et kunnskapsgrunnlag. Hentet 05. januar 2015
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/NOU-2014-7/id766593/>
- Møller, J., Prøitz, T. & Aasen, P. (red.) (2009). Kunnskapsløftet - tung bør å bære? Underveisanalyser av styringsreformen i skjæringspunktet mellom politikk, administrasjon og profesjon. Delrapport 2 Oslo: NIFU STEP rapport 42/2009.
- NTNU (2011). Kildekritikk. Hentet 20. januar 2015.
<http://www.ntnu.no/viko/kildekritikk/oppsummering>
- Ottesen, E. & Møller, J. (2010). Underveis, men i svært ulikt tempo (Vol. 37/2010) Oslo: NIFU STEP
- Overrein & Madsen (2014). Grunnleggende ferdigheter i samfunnsfag. I K. Skovholt (red.), Innføring i grunnleggende ferdigheter, Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Smidt, J., Solheim, R., Aasen, A. J., (2011). På sporet av god skriveopplæring. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag
- Utdanningsdirektoratet (2006). Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Hentet 05. januar 2015
<http://www.udir.no/kl06/SAF1-03/>
- Utdanningsdirektoratet (2011). Kunnskap og læringsambisjoner for ungdom i seks land. Hentet 05. januar 2015
http://www.udir.no/Upload/Rapporter/2011/5/Kunnskap_laringsambisjoner_seks_land.pdf
- Øgreid, A. K., & Hertzberg, F. (2009). Argumentation in and across disciplines: two Norwegian cases. Argumentation nr. 23, s. 451-468. Hentet 05. januar 2015
<http://download.springer.com/static/pdf/449/>